

שלבי ניתוח ראיון איכותני על פי גיליגן

שלבי הניתוח	הסבר השלב	דוגמה מיטבית
1. בקריאה הראשונה שימו לב לסיפור שמספרת המרואיינת. תארי את עיקרי הסיפור: מי מדברת? מה הדברים העיקריים שהיא מספרת?	במילים אחרות, פשוטו כמשמעו: בכל ראיון יש סיפור כלשהו, שאדם מספר על חוויותיו או החוויות של אחר. תארו את הסיפור כפי שהוא מסופר על ידי המרואיינת/ת.	המרואיין – גרשון, גבר גרוש – מספר על חיי הנישואין ולאחריהם, בעקבות החלטת אישתו להתגרש ממנו. לדבריו, אישתו ואם שתי בנותיו רצתה להתגרש זמן רב, ומתאר את הכאב שבחיי נישואים כאלה ובחיים שאחרי הגירושין. זה סיפור על כאב, על התמודדות ועל לחצים חברתיים.
2. אנחנו שואלים באיזו תרבות המרואיין ממקמת את עצמו?	ישנה הכרה כי אדם אינו חווה חוויות במנותק מהמציאות. גורם משפיע על סיפור החוויה, זה המקום שבו הוא נמצא, התרבות שאליה הוא משתייך. יש הבדל אם אני גר במאה שערים או בסן פרנסיסקו, התרבות אינה תוספת אלא חלק משמעותי ממנו	גרשון ממקם את עצמו בתרבות הישראלית המערבית, שבה גירושין ופרידות הם כמעט נורמה. הוא הולך למטפל, יש לו חברים, יש לו עולם עבודה משמעותי והוא מעין "גבר חדש" עם רגשות.
3. האם בסיפור של המרואיינת מופיעות מערכות יחסים? מיהם הגיבורים? מהם מערכות היחסים ביניהם?	סיפור או נרטיב של אדם על אירוע מסוים, מורכבים מרשתות חברתיות שונות, וממערכות יחסים מגוונות – חלקן קרובות, חלקן רחוקות ועקיפות. לעתים קרובות, רצוי לא להניח מראש את	גרשון מספר על כמה מערכות יחסים. ראשית, הקשר עם ציפי – אישתו-גרושתו. שנית, בנותיו. שלישית, המטפל שאיתו הוא מתאר קשר מיוחד וקרוב. הקולגות מעיר אחרת

שילבי הניתוח	הסבר השלב	דוגמה מיטבית
	<p>דרגות הקרבה השונות ולתת למרואיין לספר את סיפורו. אנחנו לא צריכים להניח שעם אדם מדבר על אמה שלו שזה באמת האדם ושהיא בעצם האדם הכי קורבה אליו עלינו להקשיב ולנסות להבין את סוג מערכות היחסים והשפעתם.</p>	<p>מעבודה הקשר עם הקולגות משפיעים עליו ועל תחושותיו. וישנם החברים בתוך העיר שלו. זאת אומרת לסיכום אנחנו באמת צריכים לעקוב אחרי הקשרים שהמרואיין מספר לנו לפעמים אנחנו גם נשים לב שאולי יש קשר שהיינו חושבים שאמור להיות משמעותי והוא לא התייחס אליהם אנחנו יכולים לשואל על כך או נעיר על כך בניתוח</p>
<p>4. אילו רגשות התעוררו בי (המרואינת) במהלך הראיון? האם הזדהיתי עם הסיפור? האם התעוררה בי אמפתיה? האם היו מקומות שבהם עלה בי כעס או חוסר סבלנות?</p>	<p>לכולנו, כבני אדם, יש רגשות ועמדות על נושאים שונים. כמרואינים, עלינו להיות קשובים לרגשות של עצמנו. ראשית, כדי להיות מודעים לדרך שבה השפיעו הרגשות שלנו על התנהלות הראיון – שאלות שבחרנו לשאול או כאלה שנמנענו מלשאול. שנית, השאלה אם חשנו אמפטיה, תשפיע על הדרך שבה ננתח את הראיון ומוטב שנהיה כנים עם עצמנו בשלב הזה, דרך שבא ננתח את הראיון מהפרספקטיבה הנכונה ביותר. וכמובן, אם יש לנו אמפתיה, נכתוב את הסיפור אחרת.</p>	<p>המרואינת כותבת: באופן אישי, אני זוכרת את הכאב של גרשון, חשתי כלפיו בעיקר אמפתיה וצער. חשתי אכזבה מהחברה שסביבו, כולל המטפלים והחברים, שלחצו אותו "תתקדם", שלא הבינו את הקושי ואת הכאב, שהשתיקו אותו. סקרן אותי לעמוד על ההבדלים בין הקולגות לחברים.</p>

שילבי הניתוח	הסבר השלב	דוגמה מיטבית
5. שימו לב לשפה המילולית של המרואיין: באילו מטאפורות היא משתמשת? באילו מילים חוזרות או ביטויים נעשו שימוש בראיון?	לכל אדם יש עולם אסוציאציות – אישית, תרבותיות – ודרך ניתן להבין את האדם. במיוחד באמצעות ביטויים שחוזרים על עצמם, למשל אם אדם אומר שוב ושוב "ברוך השם", אנחנו לומדים עליו משהו. או אדם שאומר כל העת "אחי". או, מטאפורות כמו "סוף העולם" הם מלמדות על הפרספקטיבה של המרואיין.	כאשר גרשון מתאר את רגשותיה ודבריה של גרושתו, הוא משתמש במטאפורות כמו "היא אמרה שהיא 'מוותרת על עצמה', 'מוכרת את נשמתה'". כשהוא מדבר על רגשותיו, גרשון אומר: "חרב עליי עולמי", "השמיים נפלו עליי" – מטאפורות קשות, המתארת חורבן.
6. האם יש סתירות דברי המרואיין, האם אנחנו שומעים מקום של אמביוולנטיות?	החוויה של אדם אינה חלקה, ואם הראיון טוב המרואיין ישתף מגוון של רגשות. כדאי לנו לשים לב למגוון הזה. לפעמים קורה שאנחנו נתקלים בסתירות ואנחנו מדלגים, בשל העובדה שהדבר לא יוצר תמונה קוהרנטית. אבל סתירות ואמביוולנטיות יגיעו מהמקומות האמיתיים של האדם, ואל לנו למחוק אותם בניתוח שלנו. אני הרצה שתשימו לב למאמר שמצורף לשיעור הזה שבו מציינים מה עושים כשאנו רואים סתירות בראיון שלנו. אל לנו לשטח את האדם שאנו מראיינים, כאילו יש סיפור הרמוני אחד. לכל	למשל, במקרה של גרשון: "לא הייתי מופתע" ואז הוא יגיד "הייתי בשוק". וגם, בשאלה הראשונה הוא אומר שהיא הציעה את הפרידה כבר שנה לאחר לידם ביתם ושהוא ידע שזה הולך לקרות, ובתשובה לשאלה הבאה הוא אומר שלא ידע.

שילבי הניתוח	הסבר השלב	דוגמה מיטבית
	<p>אדם ישנם כמה סיפורים שמרכיבים אותנו ועלינו לשמוע את הסתירות, כאילו אנו שומעים בסטריאו. המטפורה של סטריאו היא כל כך חשובה כי אכן אנחנו נשמע מספר סיפורים בו זמנית.</p>	
<p>7. מתייחס לשאלה האם ניתן להבחין בראיון במקומות בהם המרואיינת מביעה מחאה או התנגדות כנגד מוסכמות חברתיות? אם כן, תארו ופרטו.</p>	<p>תכתיבים חברתיים הם דבר שכל אחד מאיתנו חי לפיו, וודאי מודע לקיומם בחייו. מגיל אפס אנו גדלים בחברה עם תכתיבים – נימוסיים, התנהגותיים, אמוניים מגדריים וכו': מה זה להיות בן או בת, מה זה אבא טוב ו מי זו האמא טובה . יש זמנים בחיים של כל אחד מאיתנו, שאנו בוחנים את התכתיבים הללו ומסרבים לקבל אותם. המשמעות היא שאדם אומר שיש לו עוד מאוויים, רצונות או סולם ערכים שמתנגש והוא צריך לבחור. זוהי דרך מרתקת להבין את נפשו של המרואיין שלנו. חלק מהאנשים שמתנגדים לתכתיבים חברתיים עושים זאת באופן מודע ומוכנים לשלם את המחיר של היעדר נאמנות לתכתיבים.</p>	<p>אצל גרשון "המטפל חשב שאני צריך להתרגל לאכול לבד", אומר גרשון, "ואני לא רציתי התרגל. לא הרגשתי שזו הדרך שלי לריפוי". כלומר אתה צריך להתרגל למה שעומד מאחורי המשפט של אותו מטפל ושל להיות אדם אוטונומי שיכול לספק לעצמו את חלק מצרכיו הוא ערך וגרשון לא הרגיש שזה הדרך שלו לריפוי "אמרו לי שאני חייב להילחם על הקשר", הוא מוסיף, "כל אבא טוב או הורה טוב, נלחם בשביל הילדים והמשפחה שלו. ידעתי שהגיע הסוף למלחמות". "אמרו לי שגירושין זה הדבר הכי נורא שאני יכול לעשות לילדים שלי", הוא מתאר. התכתיב העיקרי שעולה בראיון של גרשון, הוא גם שגבר צריך "להתקדם"</p>

שילבי הניתוח	הסבר השלב	דוגמה מיטבית
		ולהחליף את האישה העוזבת באישה אחרת בהקדם. גרשון התנגד לתכתיב הזה, הוא היה זקוק לעוד זמן.
8. האזנה השמינית זהו בטקסט של הראיון תמות חוזרות ונשנות. מהן אותן תימות? סמנו בטקסט את המופעים של כל תמה.	זהו אחד הנושאים שסביבם יש תמימות דעים אצל כל החוקרים במחקר האיכותני: על מנת לכתוב ולספר את הסיפור של האדם שראיינו, עלינו לזהות תמות שחוזרות בטקסט שלו. מהי תמה? נושא מרכזי, רעיון עיקרי. למשל: אולי נשמע על "כבוד", "אהבה", "בדידות" וכו'. כבוד, למשל, הוא נושא שחוזר על עצמו, ובמקרים רבים משמש כתירוץ לאלימות	התמות החוזרות בראיון של גרשון הן "בדידות", "כמיהה לאהבה", "בושה", "אחריות הורית", "חברה", "תכתיבים חברתיים"
9. האם מה שלמדתי בראיון סותר או מחזק את מה שידעתי ולמדתי קודם? ותנסו לפרט.	לכל ראיון, ובמיוחד ראיון אקדמי, אנחנו מגיעים עם מטען – בסיס ידע תיאורטי מסוים. למשל, אם אנו מלמדים להיות מחנכים ומורים, יש לנו תפיסות קודמות לגבי מהי התפתחות נורמטיבית. אם אנחנו מבקשים להבין חוויות של בני אדם, הרי שלמדנו על בריאות נפש, על חוסן ועוד. ייתכן שבראיון נגלה דברים	מה שחוויתי בראיון, אומרת המראיינת, חיזק את מה שידעתי ממראיינים נוספים ומה שלמדתי בתיאוריה על גבריות ועל תכתיבים חברתיים מגדריים.

שילבי הניתוח	הסבר השלב	דוגמה מיטבית
	הפוכים לתיאוריות שלמדנו על התופעה.	
10. באזנה בעשירית מה למדתי על שאלת המחקר בעקבות ניתוח הראיון? מהי התובנה המרכזית שלמדתי על המרואיינת בהתייחס לשאלת המחקר שלי?	כאשר אנחנו יוצאים לשדה המחקר אנו מבקשים ללמוד דבר מה. במהלך הראיון, אנחנו לומדים דברים רבים שהם מעבר לשאלת המחקר. במקרה שלנו, למשל, על גברים שנשותיהם יזמו פרידה. בעקבות הדברים הללו, אולי נשנה את שאלת המחקר או שנחליט שרק חלק ממנה רלוונטית, או שאנחנו יכולים להישאר איתה. אנחנו צריכים להיות מספיק פתוחים, כך שלאחר שאנו שומעים נרטיבים של מרואיינים שונים, ייתכן שנשנה את שאלת המחקר.	שאלת המחקר של המראיינת פה, הייתה "מהן חוויית הפרידה של גברים, שנשותיהם יזמו את הפרידה". ניתוח הראיון לא שינה את שאלת המחקר אלא חיזק אותה, משום שהמרואיין סיפר על חוויית הפרידה שלו באופן מפורט ובהיר, וכך שניתן להסיק מכך מסקנות ולהפיק תובנות. התובנה המרכזית שלמדה המראיינת בהתייחס לשאלת המחקר הייתה שגרשון, שהאישה יזמה את הגירושין ממנו, היה מרוסק, שבור, התאבל על אובדן משפחתו והיה זקוק לזמן רב מזה שהחברה "מקציבה" כדי להחלים. הפירוק של המשפחה, הוא פירוק של האדם עצמו, לא משהו חיצוני לו. למדתי שתהליך השבר מורכב מאוד, וישנם תכתיבים חברתיים רבים ושגרשון לא יכול היה להיכנע להם הוא גם לא רצה להכניע להם.
11. מה עוד אני רוצה לדעת בזיקה לשאלת המחקר שלי? מה עוד הייתי מוסיף	כאשר אנחנו הולכים לבצע מחקר, אנחנו לרוב מראיינים מספר אנשים.	הייתי רוצה לדעת יותר על הביטויים היומיומיים של הטראומה שגברים אחרי

שילבי הניתוח	הסבר השלב	דוגמה מיטבית
ושואל שלא שאלתי? מה הייתי שואל אחרת?	מוטב שנעצור בין ראיון אחד לשני, או לכל היותר לאחר שני ראיונות, ולבצע את הניתוח, מפני שאנחנו יכולים להקשיב לעצמנו, לזהות מתי לא הבנו תמות מסוימות עד הסוף. למשל, כדי להבין את הקשר עם הילדים, יש צורך לשאול שאלות נוספות שלא נשאלו בזמן אמת.	פרידה חווים; וגם ללמוד על הדברים שיכולים לעזור לגברים הללו להתמודד עם הקשיים. על כן אני מצטערת שלא שאלתי על הדברים הקטנים בחייו של גרשון, במשפחה החדשה, בזמן שראיינתי אותו.